

LETNIK XXXIII, ŠTEVILKA 1/2017

NOVA GLASILO
FILATELISTIČNE
ZVEZE SLOVENIJE

FILATELIJA



ISSN 1408-0303

Staša Bračič
»Za vedno mlada« v filateliji 4

Peter Suhadolc
»Matematične« oznake so le pristojbine
za razkuževanje 8

Veselko Guštin
CAPORETO – zgodovina žiga 12

Matjaž Plevelj
Cenzura poštnega prometa
v Ljubljanski pokrajini 15

Srečko Beričič
75. obletnica Dražgoške bitke in
60-letnica spominske prireditve
Po stezah partizanske Jelovice 25

Ivan Draškovič
Filatelistična razstava 25 let adventnih
zgodb Hrvatske pošte in Pošte Slovenije 26

Mitja Pelicon
Prva filatelistična razstava
na koprski šoli 27

Vinko Plevel
Filatelija – januar 2035 28

Filatelistični dogodki v letu 2017 30

Novosti in nove pridobitve knjižnice
dr. Antona Lavriča – zima 2016/17

NOVA FILATELIJA Glasilo Filatelistične zveze Slovenije

*“Za bogatitev in širjenje
filatelističnega znanja”*

Filatelistična zveza Slovenije je registrirana v Ljubljani kot neprofitna organizacija zveze filatelističnih društev v Sloveniji. FZS je članica Mednarodne filatelistične zveze (Federation International de Philatelie — FIP) in Združenja evropskih filatelističnih zvez (Federation Of European Philatelic Associations — FEPA)

Za izdajatelja:
Peter Suhadolc

Uredniški odbor

Glavni in odgovorni urednik:
Bojan Bračič
e-naslov: bojan.bracic@triera.net

Člani uredniškega odbora:
Vencelj Ferant, Veselko Guštin,
Igor Pirc, Lojze Tomc

Ponatis člankov z navedbo avtorja je dovoljen samo s pisnim soglasjem uredništva.

Fotografija na ovitku:
Privatni pretisk (več v prispevku
na strani 24)

Prelom in tisk:
www.evrografis.si
marec 2017

Naklada:
900 izvodov

Naslov uredništva:
Filatelistična zveza Slovenije
p. p. 1584
1001 Ljubljana
<http://www.fzs.si>

ISSN 1408-0303
Cena: 2 EUR, za tujino 3 EUR
Glasilo prejemajo člani FZS brezplačno.

NOVA FILATELIJA

GLASILO FILATELISTIČNE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK XXXIII

ŠTEVILKA 1/2017

Beseda urednika

Besede »Ali bereta Novo filatelijo samo dva filatelista?«, ki jih je izrekel avtor uganke v Novi filateliji št. 3/2016, so me spodbudile v takšnole razmišljanje.

Pa res, kdo in koliko članov naše organizacije sploh bere Novo filatelijo in kaj jih pri tem zanima? Verjamem, da nekateri preberejo vse od A do Ž, toda koliko je takih? In ali upoštevajo to, kar so prebrali?

Pisci poskušamo z objavljenimi besedili doseči različne cilje. Nekateri seznanjamo našo filatelistično srenjo (in še koga v soseščini) s svojo raziskovalno dejavnostjo in njenimi zaključki, nekateri želimo del strokovnih vsebin različnih področij filatelije približati kolegom, nekateri zgolj informiramo, kaj se je dogajalo in kaj se še bo ... itd. Trudimo se, da bi bila vsebina revije raznolika.

Ponovil bom vprašanje. »Kdo sploh to bere in kako upošteva prebrano?« Vprašanje povežem z nedavno objavo na spletu. V enem naših društev bodo (medtem so mogoče že) filatelistično zaznamovali pomemben krajevni dogodek in ob tem izdali tudi maksimum karto (MK). Tako je zapisano, toda, pogled na prikazano sliko je »povedal«, da to niti slučajno ni izdelek, za kakršnega so ga razglasili. Manjka osnovna zakonitost MK, vizualno ujemanje motiva na razglednici z motivom na znamki. Ker so vse elemente MK pripravili v društvu (uporabljena je osebna znamka, katere motiv izbere naročnik), mi nekaj nikakor ni jasno. Ali pripravljavci izdelka res ne poznajo osnovnih principov priprave MK ali pa se jim enostavno ne zdi vredno tega upoštevati. Toda če govorimo o drugem primeru, potem pač izdelku ne bi smeli dati imena maksimum karta, ker s tem, če nič drugega, zavajajo nepoučene. To je le spominska kartica.

To je zadnji opaženi, nikakor pa ni edini primer, ko v nekem društvu pripravijo izdelek, ki nikakor ne ustreza kriterijem za MK, pa mu kljub temu dajo tako ime. In da povežem to z zapisanim na začetku. O maksimum kartah sem v Novi filateliji že pisal, večkrat so tam objavljene slike in različnimi komentarji, ki kažejo na bistvo tega izdelka, o pripravi MK sem imel tudi predavanja. Na upravi FZS smo ob pregledu dela v letu 2016 ugotovili, da smo društvom ponudili možnost predavanj o različnih področjih filatelije, pa tega očitno nihče ne potrebuje. Potem pa nastanejo izdelki, ki imajo samo dokumentarno zgodovinsko vrednost, čeprav bi lahko imeli tudi filatelistično. Žal.

»Za vedno mlada« v filateliji

Kaj želim povedati s tem naslovom? Opisati občutek, ki v meni vlada že 17 let, odkar se intenzivno ukvarjam s filatelijo.

Nekateri boste ob tem pomislili: »No ja, ta je še mlada«, ampak veste, 17 let je zame malo več kot pol mojega življenja. In intenzivno pomeni, da sem:

- aktivna razstavljalavka – v najvišji kategoriji mladinskega razreda sem na svetovni razstavi prejela pozlačeno medaljo in isti eksponat razstavljala tudi v članski kategoriji. Vendar je nov trend v tematski filateliji in vedno večje zahteve po redkem in posebnem filatelističnem materialu »prisilil« ta eksponat na preurejanje; je pa v tem času nastal že nov tematski eksponat, ki je na lokalnem nivoju tudi že preživel debi;

- sem opravila izpit za sodnico na nacionalnem nivoju za mladinsko in tematsko filatelijo;

- se priučila dela komisarja na razstavah, pomagala organizirati večjo filatelistično razstavo in neprestano skrbela za razvoj in kvaliteto mladinske filatelije kot predavateljica in vodja delavnic v filatelistični šoli in na raznih seminarjih, za kar sem ne nazadnje prejela srebrno odličje Lovrenc Košir (pohvala za zasluženno delo, ki ga podeljuje FZS).

To sem napisala, da boste razumeli, da kljub svoji mladosti vem nekaj o filateliji in njeni organizaciji in da imam izkušnjo, kako je biti mlad v filateliji, že vse življenje. Poleg lastnih izkušenj kot razstavljalavka in sodnica, sledim in opazujem filatelijo preko očeta, ki je tak in drugačen funkcionar v filateliji že več let, kot jih štejem jaz, zato sem lahko v nenehnem stiku s tem, kakšne dobrine nudi filatelija in s kakšnimi težavami vse se sooča. Ker verjamem v filatelijo kot možnost za pristočasno dejavnost vseh ljudi, čutim odgovornost, da spregovorim o tem,

kar slutim, kako in kam bi morali obrniti tokove, da bi filatelijo približali mladim in na splošno vsem ljudem, željnim tako specifičnega hobija.

Verjetno veste, da danes znamka in zavedanje o njej ni nekaj samoumevnega, filatelija ni danes nekaj, s čimer se je nekoč ukvarjal vsak dedek, oče, stric, ... filatelija je danes zelo, zelo specifičen hobi. V poplavi vseh drugih možnosti zabave v prostem času, ki te odnesejo nekam tja v tvoj svet, je samo eden izmed mnogih. In bodimo iskreni, da v današnji dobi kapitalizma, megalomanstva in plastike, nekaj tako krhkega, kot je popisan kos papirčka, ni za mnoge prav atraktivno. In vsi filatelisti vemo, da brez potrpežljivosti, velike mere časa in prostora (saj v letih se nabere stvari, a ne?) ter zaledja filatelističnih prijateljev, filatelija ni prav zabaven hobi. Na začetku je kar naporen. Ni lahko nabrati materiala, če ga nisi vsaj nekaj podedoval, če nimaš debele denarnice, če ne znaš vsaj še kakega izmed jezikov, razen maternega, če nimaš v družini filatelista. Znanje je danes na srečo veliko lažje in bolj dostopno zaradi interneta, kar je za mlajšo generacijo zelo dobrodošlo. Vendar manjka mentorjev, ki bi mlade usmerjali v način zbiranja, v kvaliteto in ne kvantiteto zbiranja. Čas in način življenja se je tako spremenil, da mora biti tudi način zbiranja zelo usmerjen, saj je preveč možnosti, ki lahko vse razvodenijo. In če hočemo za filatelijo pridobiti mlade, moramo resno razmisliti, kaj je tisto, kar mlade pri filateliji najbolj zanima? Žal, ampak zavedati se moramo tudi, da pri mladih filatelija stereotipno velja za zelo resen, dolgočasen, celo osamljen hobi. Ste se kdaj vprašali, zakaj?



Zaključek igre Lov na filatelista je eksponat v eni vitrini, ki poja-snjuje, s čem se ukvarjajo filatelisti.

Moje mnenje je, da je filatelija kot hobi na prelomu. Je v točki, ko bo potrebno razmisliti, kaj je najbolj pomembno pri tem hobiju in kaj je tisto osnovno, kar nas filateliste pritegne za vse življenje.

Zame kot filatelistko je najlepša plat zbiranja znamk odpiranje obzorja, pridobivanje znanja, sklepanje prijateljstev ne glede na meje, raso, veroizpoved. Bistvo je ljubezen do lepega in močnega sporočila, ki ga znamka kot grafična miniatūra nosi in hkrati oznanja pomembno kulturno dediščino vseh držav tega sveta. Poslanstvo, ki ga nosi vsak filatelista in je zame med najpomembnejšimi stvarmi, da smo ambasadorji kulture svojega naroda. Mi namreč skrbno hranimo vse najbolj pomembne dogodke in posebnosti države, ker je, saj veste, vse na znamkah in drugem filatelističnem gradivu. Naslednji korak, ki me kot filatelistko trenutno najbolj fascinira, je možnost pripovedovanje zgodb s filatelističnim gradivom; jaz sem se odločila, da v tematski filateliji tudi razstavljam – tekmujem. Zakaj ravno tematska filatelija, ki je, to vem zdaj, eden od najtežjih načinov zbiranja, saj moraš zelo dobro poznati tematiko, potem najti vso motivno raznoliko gradivo in hkrati zaradi pravil, ki so določena na tekmovalnih fila-

telističnih razstavah, nujno obvladati tudi poštno zgodovino in imeti veliko znanja iz tradicionalne filatelije, saj je drugače nemogoče vedeti, kaj šele najti dobro filatelistično zanimivo gradivo. Pa vendar je način zbiranja in razstavljanja v tematski filateliji najlažje približati mladim oziroma filatelistom začetnikom. Zakaj?

Vsak, ki se s čim ukvarja, si slej kot prej zaželi nekega rezultata. Predvsem mladi. Težko jih bomo prepričali v neko dejavnost, če bodo vedeli, da je pot do prvega pravega rezultata dolga tri, mogoče pet, ali pa celo deset let. Zato je pripovedovanje zgodb s pomočjo znamk in drugega filatelističnega gradiva, kar je osnova tematske filatelije, edina pot do mladih src. Za preprosto zgodbo in ne preveč zahtevna merila glede gradiva, je možno z mladimi že v enem letu pripraviti zanimiv filatelistični eksponat v eni do dveh vitrinah. Možno je celo na enourni delavnici z njimi ustvariti filatelistično zgodbo na parih listih. In na tem nivoju ni pomembno, koliko je stara in na kakšnem papirju je natisnjena znamka, ni pomembno, ali je unikatna ali pa je takih še milijon. Pomembno je predvsem, da mladi z občudovanjem zrejo v znamke, žige in drugo gradivo, ga analizirajo in s pomočjo vsega, kar najdejo na njem, pripovedujejo vsakdanje zgodbe. In čarovnija, ki se zgodi na takšnih delavnicah, je ta, da imajo vsi enake znamke na razpolago, nastane pa toliko različnih zgodb, kolikor je udeležencev. In veste, na seminarjih in delavnicah za mlade nikoli nočem predavati o ocenjevanju in jim kazati ocenjevalnih obrazcev. Nočem jih že v samem začetku odvrniti od tega, da bi s svojimi zgodbami kdaj tekmovali. Menim namreč, da je tekmovanje in izpostavljanje svojega dela občinstvu, za mlade ena od ključnih motivacij za ukvarjanje z določeno dejavnostjo.

Vsak, ki dobro pogleda razmerja med

kategorijami na ocenjevalnem obrazcu, bo videl, da je v mladinski kategoriji še zmeraj preveč poudarka na starem, redkem materialu in filatelističnem znanju. Toda to se pridobiva počasi in z leti. V tem rasteš kot filatelista. Tega se ne da podrediti, ne kupiti, ne na hitro pridobiti.

Zaradi obstoječih pravil se dogajajo absurdi, s katerimi se soočamo sodniki v mladinski filateliji in jih doživljajo mladi na svoji koži. To zelo nazorno kaže naslednji primer:

V kategoriji A (najmlajša mladinska) je razstavljalvka z znamkami skrbno ilustrirala mladinsko pesem, ki ji je bila všeč. Izbrano gradivo je popolnoma ustrezalo verzom in izdelek je kazal, da je samostojno delo mlade filateljice, toda soočiti se je morala z vrstnikom, ki je pri teh letih uspel zbrati in strokovno obdelati zbirko več tisoč evrov vrednih pisem balonske pošte. Koliko resnično njegovega dela je v tem eksponatu, lahko ugibate, toda po kriterijih pravilnika je bil seveda boljši.

Ob tem bi z vami rada delila misel madžarskega kolega, ki je doživel tako situacijo: »Naloga nas, odraslih zbiralcev, je dobra izbira teme in spodbujanje h kakovostni obdelavi dane teme. Istočasno pa razmislimo, ali stremenje h kakovosti nima za posledico tega, da se na razstavah namesto otrok pomerijo v strokovnem znanju odrasli. (dr. Lővei György)

Nič in nihče ni večer, to je resnica, pa vendar je filatelija tako koristna dejavnost, da bi bilo škoda, da se ne prilagaja času in potrebam v družbi. Zato na tem mestu pozivam vse modre filatelistične glave, da dobro premislite, kaj je resnično pomembno, da filatelijo ohranimo. Ali s tem, da jo začnemo prilagajati času, v katerem živimo, tako da začnemo spreminjati nekatera zastarela pravila (saj pravila so zato, da se spreminjajo, bi rekli mi mladi) in s tem pridobivati sveže

filateliste, ki jim bo dopuščeno, da vsaj malo mislijo s svojo glavo; da mladim popolnoma odpremo vrata, tudi tako, da sprostimo zategnjene okvire, ki filatelijo dostikrat nehote delajo konzervativno.

Lahko seveda vztrajamo pri tem, kar so rekli »ta stari«; naj čas teče, pa bomo že videli. Toda jaz na koncu pozivam vse nas filateliste, da premislimo, prespimo, premeljemo in potem stopimo v akcijo z novimi idejami, drastičnimi dejanji, pogumno in vedro ter z veliko mero razumevanja in ljubezni do vseh, čisto vseh, ki jih filatelija zanima tako ali drugače.

Staša Bračič
strahomira@gmail.com



Tako zgodbo naredi mladi filatelista v dveh urah (s filatelistične delavnice v Trakoščanu).

COLLECTA[®]

11. MEDNARODNI SEJEM ZBIRATELJSTVA

17. in 18. marec 2017

Gospodarsko razstavišče, Ljubljana, Slovenija
petek, 9.00-19.00 in sobota 9.00-17.00

PRIJAVE IN
INFORMACIJE:
info@collecta.si
01 300 32 03

NA 11. COLLECTI NE SPREGLEJTE!

- Tematska razstava »UMETNOST«.
- Cenitve in odkup zbirk in zbirateljskih predmetov.
- Vlaganje v plemenite kovine in surovine.

Utrinki preteklih Collect:



Zanimivi zbirateljski predmeti.



Več kot 130 zbirateljev in trgovcev iz
19 držav v letu 2016.



Zanimive razstave ter ustvarjalne
in poučne delavnice za otroke.



Predavanja, okrogle mize in
dražbe.



Tematska razstava pritegne veliko
radovednih pogledov.



Uporabni pripomočki za zbiratelje.

Na Collecti lahko kupite in izmenjate:

**KOVANCE IN BANKOVCE, RAZGLIEDNICE, ZNAMKE, MINERALE, FOSILE,
DRAGULJE, NAKIT, ANTIKVITETE, TELEFONSKE KARTICE, GRAMOFONSKE
PLOŠČE IN ZGOŠČENKE, FIGURICE (KINDER, PEZ, LEGO), STRIPE, MILITARIJO,
STARE KNJIGE IN TISKE, PLEMENITE KOVINE, MATERIAL ZA ZBIRATELJE
(POVEČEVALNA STEKLA, ALBUMI IDR.).**

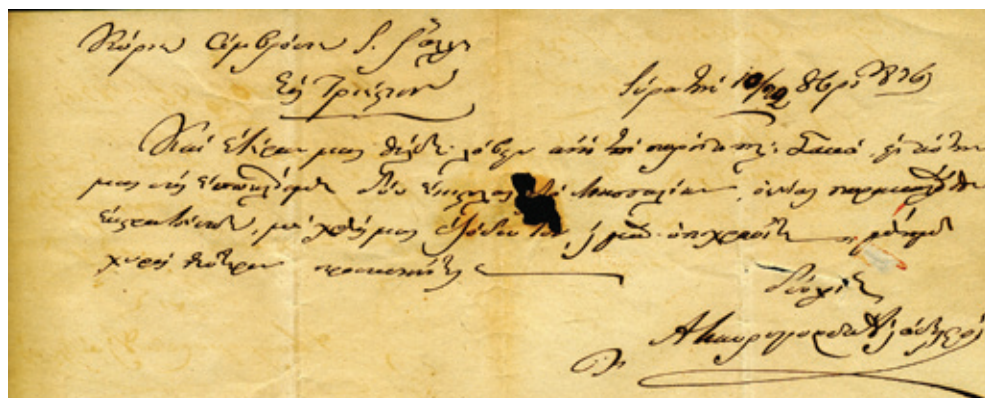
'Matematične' oznake so le pristojbine za razkuževanje

Pred časom sem v lotu starih pisem odkril nekatera, ki so imela zapisane 'čudne' matematične oznake. V glavnem so bila to pisma, poslana iz Grčije v Trst v letih 1834-1836.



Tako je na eni v zgornjem levem kotu zapisano: $3 \frac{3}{2} \times 13 \frac{1}{2}$ (sl. 1). Če je to množenje, znaša produkt 60,75. Seveda to nima poštno poslovalnega smisla in sem šel takoj prebrati, kaj v pismu piše ter si obnoviti poštno zgodovino tega obdobja. Iz pisma, ki je pisano v grščini

(sl. 2), je razvidno, da je bilo odposlano iz otoka Syra (danes Syros) v Egejskem morju dne 10. oktobra 1836 (po starem julijanskem koledarju). Siros se nahaja severno od otoka Paros v Kikladih in je bil strateškega pomena za ves ladijski promet, ki je povezoval bližnji vzhod



in Carigrad z Mediteranom, Evropo in Afriko.

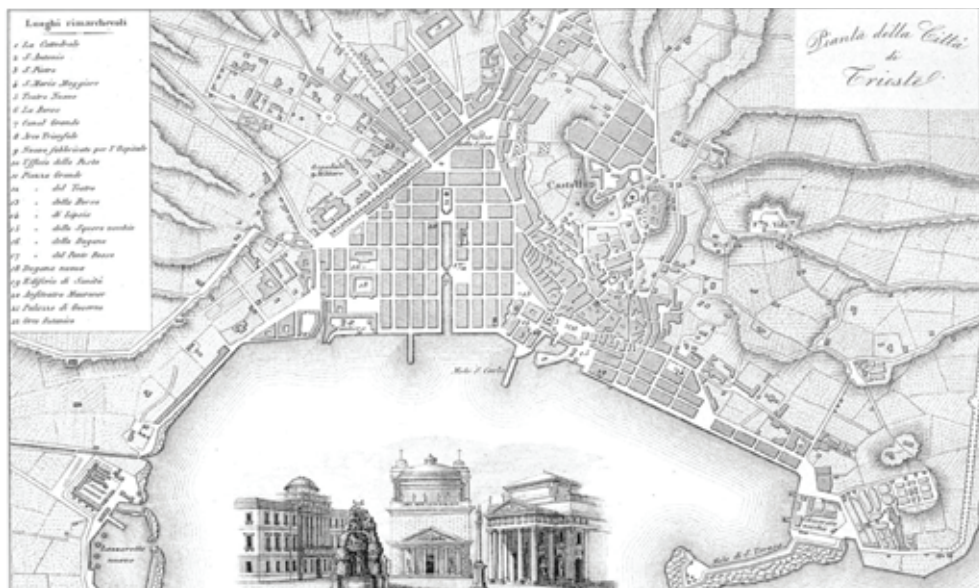
Ker na pismu ni drugih poštnih oznak, razen z roko zapisane šestice, je bilo takoj jasno, da je pismo potovalo preko neke ladje, izročeno kapetanu. Pismo ni moglo potovati z uradno ladijsko poštno zvezo, ker je francoska povezava iz Marseja v Bizanc preko Paquebots de l'Administration des Postes začela obratovati šele 1. maja 1837, avstrijski Lloyd pa je svojo linijo uvedel 17. maja istega leta [1].

Vse pošiljke, ki so z ladjo prispеле v Trst, so morale biti razkužene v lazaretu.* V obravnavanem obdobju so bila pisma, ki so prispela v Trst z ladjami, razkužena v lazaretu Svete Tereze (Santa Teresa), ki se je nahajal na območju današnjega tržaškega okraja Rojan. Lazaret je deloval od leta 1769 do 1868, ko so ga zaradi nadaljnjih gradenj železniške postaje premestili v lazaret Svete Jerneja (San Bartolomeo) v bližini današnjega mejnega prehoda pri Miljah, ki se imenuje prav Lazaret. No, prvi lazaret pa je bil v bližini starega tržaškega

svetilnika, v stavbi, kjer je danes Pomorski muzej in so ga zato imenovali »Lazzaretto vecchio«, medtem ko so rojanskega imenovali tudi »Lazzaretto nuovo« (sl. 3). To mi je dalo misliti, da se oznake nanašajo prav na razkuževanje. Preko grškega prijatelja sem stopil v stik z Johnom Daesom, ki je velik poznavalec avstrijskih razkuževalnih pristojbin [2] ... in uganka je bila rešena.

Avstrijska poštna uprava je pobirala pristojbine za razkuževanje pisemskih pošilk na podlagi dekreta z datumom 3. november 1803. S pismom, datiranim 13. april 1844, je naznanila, da od 1. julija 1844 odpravlja razkuževalne pristojbine za pošto, ki prihaja preko morja. Stroške razkuževanja, navadno prekajevanja, je prevzela država.

Pristojbine za razkuževanje so pisali s črno ali rdečo barvo na pisma ne glede na to, če je bilo pismo eno ali jih je bilo več. Če jih je bilo več, so pristojbino za vsa pisma napisali le na prvo pismo. Zaradi tega je veliko razkuženih pisem, ki nimajo oznake odgovarjajoče pristojbine. Prakso označitve vseh pristojbin na

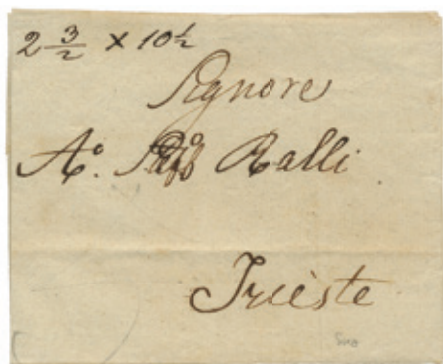


prvo pismo so uvedli, ko od naslovnika niso več terjali pristojbin. Po [2] je ta praksa poznana od 21. septembra 1827.

Prekajevanje se je izvajalo za vsak list posebej. V tistem času so navadno pisali pisma na cel list ali na polovico lista. Število celih listov so napisali z odgovarjajočo številko, ki so jo včasih prekrižali z navpično črto. Število polovičnih listov pa so napisali z ulomkom, n.pr. $\frac{1}{2}$ ali $\frac{5}{2}$. Enoto za krajcarje so na kratko napisali kar s kratico 'x'.

Da razvozlamo uganko, kaj pomeni 'matematična' oznaka, moramo le še vedeti, koliko je znašala razkuževalna pristojbina za vsak list oziroma za pol lista. Za cel list je znašala 3 Kr., za pol lista pa polovico, se pravi $1\frac{1}{2}$ Kr. Tako, sedaj nam je jasno, kaj oznaka na pismu pomeni (glej sliko 4).

V zabavo bralcem še eno pismo, iz katerega lahko razvozljajo, koliko listov je bilo v pismu in koliko je znašala razkuževalna pristojbina (sl. 5).



Literatura in viri

[1] Del Bianco, Umberto, 1978. Il Lloyd Austriaco e gli annulli marittimi dell' Austria e Ungheria, Vol 3, Sorani ed., Milano.

[2] Daes John, 2013. The Austrian disinfection dues (1803-1844). Philotelia 681, 206-214 in Philotelia 682, 280-288.

Peter Suhadolc

Pismo iz Sire v Trst poslano 10. oktobra 1836 (po starem koledarju)

V pismu so [3] celi listi in 3 polovični [$\frac{3}{2}$] listi
 Ob prihodu v Trst je bilo pismo razkuženo.
 Razkuževalne pristojbine so naslednje:

[3] celi listi krat 3 Kr + trije polovični [$\frac{3}{2}$] listi krat 1.5 Kr = $9 + 4.5 = 13.5$ Kr [13 $\frac{1}{2}$]
 ali $3 \frac{3}{2} \times 13 \frac{1}{2}$

*Pismo je bilo plačano in poslano z ladjo v Trst,
 izročeno naslovniku, ki je živel v Trstu, oddaljen verjetno manj kot 1 postajo*



Avstrijska poštnina (teža od 1 do 1½ lota, oddaljenost do 3 postaj) je znašala 6 Kr

* Da bi pojasnil pojem lazaret, je urednik poiskal o tem nekaj podatkov v wikipediji in so v soglasju z avtorjem članka tu objavljeni.

Lazaret je bil neke vrste bolnišnica za okužene z gobavostjo in kugo. Bolj kot bolnišnice so to bili zbirni centri za bolnike, saj takrat še ni bil znan noben postopek zdravljenja. V obmorskih mestih so te ustanove imele tudi odsek za blago, kamor se je skladiščil ves uvoz iz dežel, za katere je veljalo, da so vir okuženja. To blago je moralo enostavno prestat v skladišču 40 dni, po preteku katerih se je smatralo za nenevarno. Iz tega izhaja izraz karantena (iz italijanščine quaranta [kvarànta] = štirideset).

Beseda lazaret morda izhaja iz imena Lazar, ki je bil čudežno ozdravljeni svetopisemski gobavec in se zato šteje za zavetnika teh bolnikov. Novejša razlaga pa pravi, da je beseda izpeljana iz Nazaret. Prva ustanova, ki je skrbel za to vrsto bolnikov, je bil namreč samostan Svete Marije iz Nazareta iz Benetk. Iz nazareta naj bi s časom postal lazaret, tudi zaradi logične povezave s svetim Lazarjem.

Medicinski raziskovalci Beneške republike so bili prvi, ki so razumeli, da se gobavost in kasneje kuga prenašata z okužbo. To odkritje je privedlo državo do tega, da je ustanovila ne samo karantenske lazarete za ugotovitev okuženosti in posebej lazarete za okužene, pač pa celo lazaret za blago, kjer se je predvsem tekstil prečiščeval pred vnosom na tržišče. Ni šlo več samo za karanteno, pač pa za organiziran postopek sterilizacije blaga, seveda kolikor je omejeno znanje tistega časa dovoljevalo.

Prvi lazaret je nastal leta 1423, ko se je Republiški Senat dogovoril s samostanom na otoku Svete Marije iz Nazareta, kjer je bilo zavetišče bolnih romarjev, ki so prihajali iz Svete dežele. Dogovor je zavezal benediktinske menihe

na otoku za oskrbo vseh okužencev, torej ne samo romarjev, ki so prihajali iz Vzhoda, medtem ko je država morala priskrbeti prehrano in zdravila. Otok se je poslej imenoval Lazzaretto.

Prvih 60 let je ta strošek prevzel tako imenovani Urad za sol, nato je upravo lazaretov prevzelo direktno Ministrstvo za zdravstvo, ki je izpopolnilo zdravniško plat organizacije. Po zgledu Beneške republike so pozneje vsa večja pristanišča Sredozemlja ustanovljale lazarete. Najprej so se za to zavzele pomorske republike (Pisa leta 1460, Dubrovnik leta 1482, Genova okoli leta 1500). Tudi Tržaško pristanišče je imelo lazarete. Podrobni opisi prostоров in delovanja so se ohranili samo o lazaretu svete Terezije. Imel je pristan za 60 ladij, velika blagovna skladišča, prenočišča za potnike in mornarje na zdravniškem pregledu, bolnišnico, urade za carinske in trgovske posle, kapelico in pokopališče, ki je bilo razdeljeno na več delov glede na veroizpoved umrlega.

Kot že omenjeno, lazareti niso bili bolnišnice v današnjem pomenu, pač pa zbirališča okuženih. Lahko bi rekli, da njihov glavni namen ni bil, da pomagajo bolnikom; prva skrb je bila, da se bolezen ne razširi med prebivalstvo. Zaščiteni niso bili bolniki, temveč zdravo prebivalstvo, ki se je hotelo na ta način izogniti okužbi. Zato so bili lazareti navadno obdani z obzidjem in večinoma zastraženi. Upravljali so jih maloštevilni menihi in prostovoljci, kar daje razumeti, da so si morali v večini primerov bolniki sami urediti higienske razmere. Dokler je bilo razmerje med številom bolnikov in številom bolničarjev ugodno, so bile znosne tudi življenjske razmere. Toda v slučajih epidemij so bili lazareti samo predsoba pokopališč, saj so obupne higienske razmere pokopale tudi morebitne zdrave osebe.

CAPORETTO (TELEGR. ITALIANI) - Zgodovina žiga

Na eBay-u sem našel in kupil razglednico, ki je na sliki 1. Takoj sem vprašal svoje italijanske prijatelje filateliste, če mi kdo lahko napiše svoje mnenje o žigu CAPORETTO (TELEGR. ITALIANI) /Kobarid (Italijanski telegrafi), ki mi je bil povsem nepoznan.



Slika 1. Naslovna stran kartice iz Kobarida z žigom.

Najprej posredujem nekaj odgovorov:

1. Kolikor sem seznanjen, telegrafski urad ni bil nikoli odprt v Kobaridu med 1. svetovno vojno. Za razliko od Kobarida so bili telegrafski uradi drugje (npr. Krmin/Cormons, Gorica). Poštni urad Kobarid (Caporetto) je začel z delom 16. julija, a ta žig je odtisnjen 11. julija. To dejstvo in da žig ni poznan, mi da misliti, da gre za fantazijski ali fantomski (i.e. ponarejen) žig.

2. Nikoli nisem videl omenjenega žiga, čeprav imam pestro korespondenco z okroglim žigom s črtami in z oznako CAPORETTO – POSTE ITALIANE, kjer sta poznana vsaj dva tipa.

Pregledal sem glavna poznana besedila poštne zgodovine "osvobojenih" ozemelj, kot so Buzzetti-Pavan in Vaccari 2004 (slednji je morda najbolj popoln), vendar niso nikjer navedeni podatki o omenjenem poštnem žigu. Opozorim naj, da je prisotnost dveh žigov, tako vojaške kot civilne pošte, nenavadna in ju še nikoli nisem videl skupaj. Največkrat je bil žig, tako za vojaško pošto s plačilom poštne, kot za civilno pošto, skoraj vedno skupaj samo s cenzurnim žigom.

3. Nisem velik strokovnjak za poštne žige, ki so se uporabljali v državah, ki so jih

Italijani osvojili, ampak odkrito povedano: dvojni vojaški in civilni žig, odtisnjena skupaj, še nisem videl. Dejstvo, da je "razglednica" narejena "doma" in nosi z roko napisan tekst: vojaška razglednica (Cartolina da campo) v juliju 1915 in da ne gre za uradno vojaško razglednico, kaže sicer, da je bila njena uporaba dovoljena samo za vojaško pošto »s plačano poštnino« (glej krožni žig in vijolični žig vojaške enote, ki se nahaja na dnu in je zelo slabo berljiv). Od tega datuma naprej – sklepam, da je dopisovanje vojakov, to je s plačano poštnino, bilo dovoljeno le z uporabo italijanske kraljeve uradne vojaške razglednice-dopisnice. Žig italijanske vojaške telegrafske pošte je poznan le za Gorico in Krmin/Cormons. Običajno se je ta vrsta poštnega žiga uporabljala samo za telegrame v odhodu ali prihodu, pod pogojem, da ga je pošta seveda imela.

Kot celota je razglednica precej čudna, četudi jo je poslal vojak (?), saj ne prinaša ne stopnje čina ne enote, kar je bilo obvezno navesti pri pošiljanju vojaške pošte.

Moj komentar k žigu Kobarid - italijanski telegrafi

- Kartica je izvirna in ročno izdelana iz platnice hranilne knjižice: HRA(nilna knjižica) in fotografije, ki je izrezana s časopisa ali revije in prilepljena (slika 2). Besedilo (delno se ga da prebrati na odlepljenem robu) je napisano v slovenskem jeziku (... in enake pojo tisočkrat in ... ne da bi se pomislilo, kaj ... kdor tega ... ljudstva! In tisti, ki ... prav živo ...)?! To je bilo naključno najdeno gradivo tistega časa in kraja, ki tedaj zagotovo ni bilo več uporabno – še najmanj pa je zasedbenim silam kaj pomenilo.



Slika 2. Slikovna stran kartice (s spodnjem levem vogalu se vidi del platnice Hranilne knjižice).

- Pošiljatelj piše Leopoldini: "Lep pozdrav in drag poljub ... of.(icir) Orante (?) ... včeraj j(ulija) 10. sem dobil telegrafsko nakazilo hvala. Pozdrav E... (?) "

- To, da je dobil nakazilo, pomeni, da je telegrafski urad deloval že pred poštnim.

- Pošiljatelj je imel zagotovo "dobre" zveze v telegrafskem uradu.

- Na kartici sta dva žiga in štampiljka:

CAPORETTO (TELEGR. ITALIANI) /Kobarid italijanski telegrafi/, s črtami,
11.7.15;

POSTA MILITARE UFFo 4o CORPO D'ARMATA 11 LUG. 15 (Vojaška pošta, urad
4. Armadnega korpusa, 11. julija, 1915);

GENIO MILITARE * SERVIZIO TELEGRAFICO * (inženirska enota, telegrafska
služba), savojski grb.

- Sam še nikoli nisem videl kakšnega dokumenta poštna zgodovine prve svetovne vojne, ki bi bil ponarejen.

- Ponavadi so vojaške enote (tako telefonije kot) telegrafa vedno med prvimi, ki prispejo na osvojeni cilj in začnejo vzpostavljati (žične in brezžične) komunikacije, ki so vselej v vojni naj-

bolj in zelo pomembne.

-V svojih zbirkah sem našel več nujnih (express) in navadnih pisem, ki so bila žigosana s poštnim-telegrafskim žigom (slika 3). Običajno se je to dogajalo, ko je bila navadna pošta že zaprta, telegrafski urad pa še ne in ta je prevzel »nujno« pošto.



Slika. 3. Pismo je bilo kot NUJNO poslano iz Szegeda v Ljubljano 12. II. 1975. Ker pa je bil ob prihodu v Ljubljano »URAD ZAPRT«, je bilo sprejeto na (dežurni) telegrafski-telefonski pošti (žig TELEGRAF-TELEFON LJUBLJANA 61004, 15. 02. 75) in »POSLANO LJB/1 DOSTAVA«.

- Še nekaj: ne pozabimo, da je bil Kobarid zaseden že od leta 1915 in osvobojen leta 1917 s hitrim posegom združene Nemško-Avstro-Ogrske vojske. Po bliskovitem "Čudežu pri Kobaridu", ko se je morala italijanska vojska hitro umakniti (tja čez Piavo), prav gotovo ni imela časa za seboj pobrati vseh arhivov, dokumentacije, časopisov, revij, knjig, poštnih žigov, telefonov in telegrafov ipd. Zato je mogoče, da se je žig ohranil le na dokumentih, ki so bili že prej odposlani.

Po tem komentarju pride še odgovor:

Na tej točki bi rekel, da je dokument pravi. Zanimivo, ker uradno arhivsko gradivo telegrafskega urada ne omenja. Bom naredil več raziskav, ko bom šel v Rim. Čestitke za lepo odkritje.

Hvaležen bom vsem bralcem, ki mi bodo poslali kak dodaten dokaz ali namig. Hvala.

Veselko Guštin
veselko.gustin@gmail.com

Cenzura poštnega prometa v Ljubljanski pokrajini

V tem članku gre za poskus obdelave cenzure pisnih dokumentov v času italijanske in nemške zasedbe, poslanih v okviru in izven Ljubljanske pokrajine. Gotovo ni popoln, zato je dobrodošla vsaka pripomba, dopolnitev ali sprememba.

I. Italijanska zasedba

1. Kraljevina Italija

Italija je vstopila v II. svetovno vojno 10. 6. 1940. Že v tem času je italijanska vlada izdala posamezna navodila o cenzuri poštnega prometa. Tako je Ministrstvo za notranje zadeve 19. 7. 1940 s posebnim pismom določilo novo organizacijo cenzure poštnega prometa, in sicer:

- a. cenzuri je bila podvržena tako pošta v notranjem prometu, kot tudi s tujino,
- b. cenzura poštnega prometa se je prenesla v izključno pristojnost cenzurnih komisij pokrajin, katerih pristojnost je vključevala tudi cenzuro vojnega poštnega prometa,
- c. cenzurirala se je dohodna pošta,
- d. cenzura pošte je morala biti opravljena v 24 urah,
- e. cenzorsko delo so lahko opravljali samo moški, ki so imeli visoko izobrazbo,
- f. ker je bilo nemogoče opraviti cenzuro vse pošte, je vsaka pokrajina, upoštevajoč politično in vojaško situacijo, sprejela dogovor o deležu pošte, ki se cenzurira,
- g. pošta, naslovljena v tujino, se je cenzurirala v celoti,
- h. pošta državnih organov in podjetij, Vatikana, kardinalov, škofov in Fašistične stranke se ni cenzurirala,
- i. cenzurna nalepka je imela napis *Verificato per Censura* in inicialke imena pokrajine,
- j. vsak cenzor je uporabljal osebni žig s številko cenzorskega mesta,
- k. v primeru potrebne cenzure so pošto

lahko zadržali in so jo v nadaljni postopek posredovali prefektu pokrajine, če pa je šlo le za posamezne nedovoljene ali sovražne besede, je cenzor ta del prekril s kitajskim črnilom, tako da se je pošta lahko posredovala naslovniku, l. cenzorje je postavljala prefekt pokrajine.

Bila sta dva nivoja cenzure. Prvi je bil generalna cenzura. Manjši delež že cenzuriranih pošiljk pa je bil še enkrat cenzuriran, zato sta v teh primerih tudi dva različna žiga cenzorjev na eni pošiljki.

V cenzurne komisije so bile vključene tudi službe za cenzuro vojaške pošte, ki so bile rekrutirane in so prejemale navodila in bile plačane s strani vojaških organov.

2. Ljubljanska pokrajina

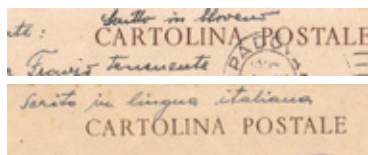
Dne 19. aprila 1941 je civilni komisar za slovensko ozemlje, zvezni tajnik Emilio Grazioli, sprejel direktorja Poštne direkcije v Ljubljani ter ga seznanil, da je poštna uprava na tem ozemlju podrejena italijanskemu Civilnemu komisariatu v Ljubljani. Dne 20. aprila je poštna direkcija s strani komisariata prejela tudi okrožnico enake vsebine. O tem so bile obveščene vse pošte na zasedenem ozemlju, obenem jim je bilo naročeno, da tudi vnaprej pošiljajo svoja poročila na poštno direkcijo v Ljubljani. Kmalu nato (22. aprila) je prevzel nadzor nad poštno upravo na zasedenem ozemlju inšpektor italijanskega Ministrstva za zveze, ki je prišel na poštno direkcijo s številnim italijanskim pomožnim osebjem ter tam ustanovil svoj posebni oddelek.

Poštna organizacija je bila tako postavljenjena. Vse važnejše odločitve v poštni stroki je odobral šef pokrajinske uprave na predlog Poštne direkcije v Ljubljani.

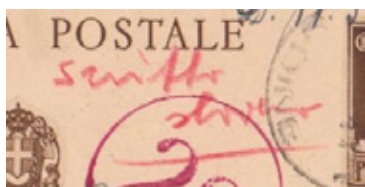
Maja 1941 so pošte prejele nalog, da morajo vsa pisma, dopisnice in razglednice (v nadaljnjem besedilu pisni dokumenti) pošiljati v cenzuro pošti Ljubljana 1, kjer je bila ustanovljena cenzurna komisija. Žal z več podatki o organizaciji in delovanju cenzure v pokrajini ne razpolagam, tako da bom v nadaljevanju način delovanja predstavil predvsem na podlagi moje zbirke cenzure pisnih dokumentov v Ljubljanski pokrajini.

A. Cenzurna navodila in opozorila

Kot del cenzurnega postopka lahko smatramo tudi izrecne označbe na pisnem dokumentu, v katerem jeziku je pisano besedilo. V nekaterih primerih predvsem taboriščne pošte so pošiljatelji na vidnem mestu sami označili, da so pisali v slovenščini Scritto in Sloveno ali italijanščini Scritto in lingua italiana.



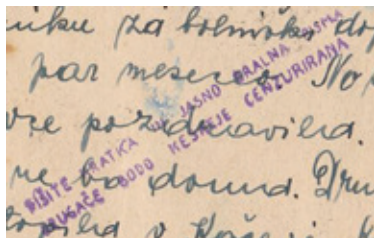
V nekaterih primerih je za svoje potrebe cenzura sama označila pisni dokument, da je pisan v slovenščini scritto sloveno.



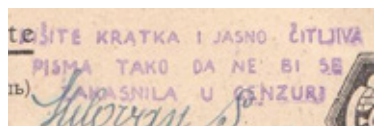
Na posameznih pisnih dokumentih (predvsem taboriščnih) so bila naslovnikom namenjena odtisnjena navodila oziroma opozorila za pisanje, ki so omo-

gočala njihovo čimprejšnjo dostavo.

PIŠITE KRATKA IN JASNO BRALNA PISMA, DRUGAČE BODO KASNEJE CENZURIRANA.



Ali pa PIŠITE KRATKA IN JASNO ČITLJIVA PISMA TAKO DA NE BI SE ZAKASNILA U CENZURI.



B. Cenzurni žigi

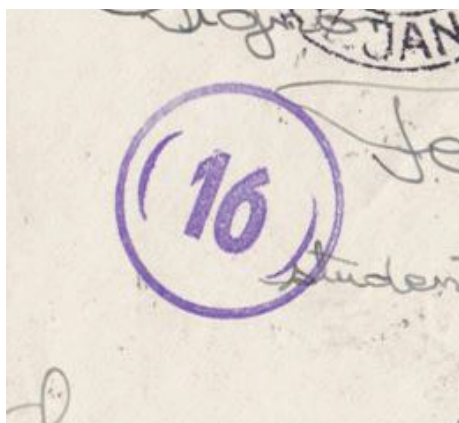
Najzgodnejši datum opravljene cenzure, s katerim razpolagam, je 7. 5. 1941, in sicer je na razglednici, poslani iz Žužemberka v Ljubljano, odtisnjen podolgovati cenzurni žig VERIFICATO PER CENSURA.



S temi podolgovati žigi je bila opravljena prva cenzura v pokrajini. Obstajata dva tipa: prvi v dolžini napisa 47 mm in višini črk 5 mm ter drugi v dolžini 44 mm in višini 4 mm. Žigi so vijolične in vijoličastoplave barve.

C. Okrogli žigi s številko cenzorja

Kmalu (maja 1941) se poleg cenzurnega žiga pojavijo tudi okrogli žigi z zaporedno številko cenzorja.

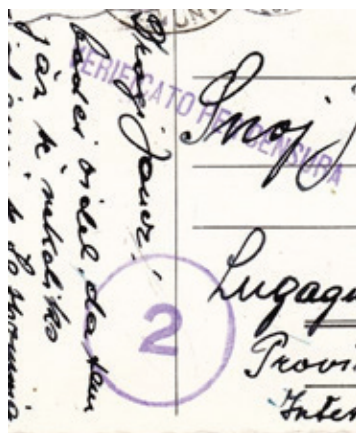


Žigi cenzorjav se začnejo s številko 1 in končajo s številko 29. Žig številka 6 nima pike, tako, da bi obrnjen lahko bil tudi številka 9. Razpolagam pa z dopisnico, ki ima številko žiga, pa naj bo to 6 ali pa okrog obrnjena 9, drugačnega tipa. Torej bi lahko obstajali tudi 2 različni številki cenzorjev 6 in 9.



Cenzura pisma na 8. sliki je zanimiva tudi zato, ker je to edini primer, ki ga poznam, da ima pisni dokument samo žig cenzorja in nobenega drugega.

Gianfranco Mattiello opisuje tudi okrogel cenzorjev žig številka 2 brez oklepaja. Ker takega žiga ni poznala pošta dospelja razglednice, kjer bi ga sicer lahko odtisnili, gre verjetno res za žig Ljubljanske pokrajine. Ker pa poznam samo en tak primer žiga, ga uvrščam kot pogojnega.



V kolikor bi se kasneje potrdilo, da gre dejansko za žig Ljubljanske pokrajine, potem v podolgovate žige VERIFICATO PER CENSURA uvrščam še tretji tip žiga z dolžina črk 46 mm, višina črk 3 mm in drugačnim tipom črk.

D. Okrogli žig cenzurne komisije *Commissione provinciale di censura LUBIANA*

V začetku leta 1942 je poštna direkcija izdala okrogli cenzurni žig Commissione provinciale di censura LUBIANA. Žig so uporabljali predvsem na pismih, ko so z njim prežigosali cenzurne nalepke. Obstajata 2 tipa tega žiga. Prvi ima premer 37 mm (slika 11) in obenem predstavlja redko uporabo tega žiga na dopisnici.



Drugi tip žiga je manjši in ima premer 30 mm.



E. Okrogli žig s cenzurno oznako Ljubljanske province 69R

14. julija 1942 je italijansko Notranje ministrstvo pokrajinam naslovidlo navodilo, s katerim je z namenom prikritja sedeža pokrajinskih cenzurnih komisij prepovedalo, da se bodisi na cenzurnem žigu bodisi na cenzurni nalepki pojavljata ime ali začetnice imena pokrajine. Zato je vsaka pokrajinska cenzurna komisija dobila svoj identifikacijski znak, sestavljen iz arabske številke in črke R.

Ljubljanska pokrajina je imela znak 69 R.

Arabska številka in črka R sta morala biti prikazana tako na cenzurnih nalepkah kot tudi ročnih cenzurnih žigih. Cenzorjev ročni žig je moral biti odtisnjen obenem na pismu in na cenzurni nalepki.



F. Rdeča okrogla žiga PRELEVATO PER LA CENZURA in RESTITUITO ALLE POSTE PER LA PARTENZA

Poleg žigov, s katerimi je bilo potrjeno, da je bila cenzura opravljena, je cenzor sicer bolj redko na pošiljko odtisil dva okrogla žiga, ki sta bila vedno rdeče barve. S prvim žigom PRELEVATO PER LA CENZURA je bilo označeno, da je bil pisni dokument prevzet za cenzuriranje, z drugim žigom RESTITUITO ALLE POSTE PER LA PARTENZA pa, da je bil pisni dokument po opravljeni cenzuri vrnjen na pošto za odpravo. Oba žiga sta imela vedno isti datum.



G. Podolgovati žig RECAPITARE / DOSTAVITI

Z majem 1942 (pisni dokument z najzgodnejšim odtisom tega žiga v moji zbirki nosi datum 25. 5. 1942) je bil uveden nov cenzurni žig RECAPITARE / DOSTAVITI. Z razliko od drugih žigov, ko je praviloma poleg žiga tudi označka cenzorja, se je ta žig uporabljal samostojno, brez žiga cenzorja, kot edini cenzurni žig na pošiljki. Žig je bil odtisnjen v različnih barvah od črne in vijolične do rdeče in karminske.



Obstajala sta 2 tipa žiga:

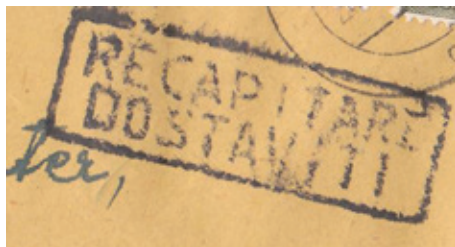
- TIP 1 :** dolžina napisa DOSTAVITI je 30 mm
- debelejšje črke



Podtip žiga ima tanjše črke.

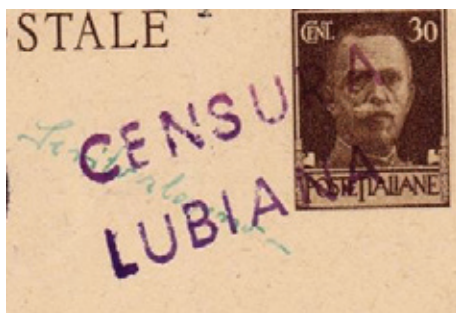


- TIP 2 :** dolžina napisa DOSTAVITI je 33 mm



H. Nepoznan podolgovati žig CENSURA / LUBIANA

V zbirki imam dopisnico, poslano iz taborišča Monigo v Tržič na Gorenjskem (Reich). Cenzurirana je bila v centralnem cenzurnem uradu I. v Rimu, nato je dopisnico preverila še nemška cenzura. Lahko pa, da je dopisnica potovala preko Ljubljane, kjer je bil odtisnjen žig CENSURA / LUBIANA. Ker o tem žigu ni govora v literaturi, ki mi je dostopna, ne poznam pa še drugega primera tega žiga, ga do nadaljnjega štejem za vprašljivega.



I. Cenzurne nalepke

Pri cenzurnem pregledu pisem so cenzorji del pisma, ki so ga za potrebe cenzure odprli, zalepili s cenzurnimi nalepkami. Stik cenzurne nalepke s pisnom so cenzorji prežigosali s cenzurnim žigom.

Na cenzurni nalepki je bilo natisnjeno besedilo Verificato per censura (pregledano s strani cenzure).

TIP I: Prve nalepke so imele poleg cenzurnega sporočila še napis LUBIANA.



TIP II : V cenzuri so uporabljali tudi nalepke z napisom LB.



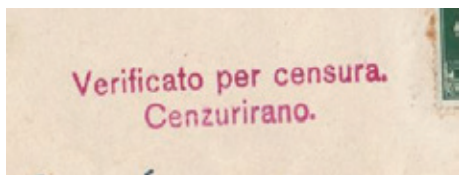
TIP III : 14. julija 1942 je italijansko notranje ministrstvo pokrajinam naslovilo navodilo (glej cenzurni žig 69R), v skladu s katerim na cenzurni nalepki ni smel biti razviden kraj cenzuriranja, zato so bile uvedene nove nalepke samo z besedilom *Verificato per censura* in identifikacijskim znakom pokrajine. V Ljubljanski pokrajini na nalepkah kljub navodilu ni bila natisnjena označba 69R.



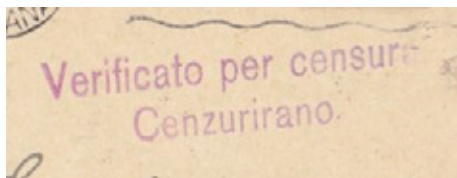
J. Posebna cenzura

1. Cenzura v sodnih zaporih v Ljubljani

Sodni zapori v Ljubljani so imeli svojo cenzurno službo, kjer so po opravljeni cenzuri uporabljali žig *Verificato per censura* / *Cenzurirano*. Žig je bil rdeče ali vijoličaste barve. Poštna cenzura predhodno cenzuriranih pisnih dokumentov, poslanih iz Sodnih zaporov, ni cenzurirala.



Pisne dokumente, poslani v Sodne zapore, pa je poštna cenzura predhodno cenzurirala, potem pa je bila cenzura opravljena tudi v zaporih.



2. Cenzura brzojavk

Cenzurirane so bile tudi brzojavke. Na brzojavki, poslani v Ljubljano, je bil odtisnjen cenzurni žig cenzorja in žig VISTATO (PREGLEDANO).



3. Cenzura pošiljk vojne pošte

V Ljubljanski pokrajini so bile stacionirane posamezne italijanske vojaške enote, ki so za posredovanje pisnih dokumentov organizirale lastne vojne pošte (posta militare). Te so označevali z arabskimi številkami. Tako so bile ustanovljene vojne pošte št. 10, 18, 46, 47, 53, 59, 81, 93, 100, 110 in 153.

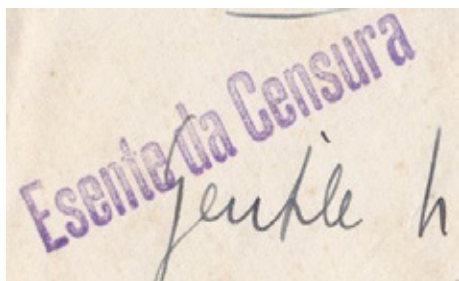
Kljub navodilu Ministrstva za notranje zadeve Italije o vključevanju vojaške cenzurne službe v okvir civilne poštne cenzure, v Ljubljanski pokrajini pisni dokumenti, ki so bili posredovani preko vojne pošte, niso bili cenzurirani. Je pa bila cenzura na nekaterih opravljena na dohodni pošti naslovnika.

Razpolagam z okroglim in podolgovatim cenzurnim žigom SEZIONE MILITARE CENSURA DI GUERRA, pri čemer nosi okrogli žig tudi označbo Lju-

bljanske pokrajine 69R. Žiga sta bila odtisnjena na vojni dopisnici, poslani preko pošte Ljubljana 1 in s strani cenzurne komisije tudi cenzurirane.

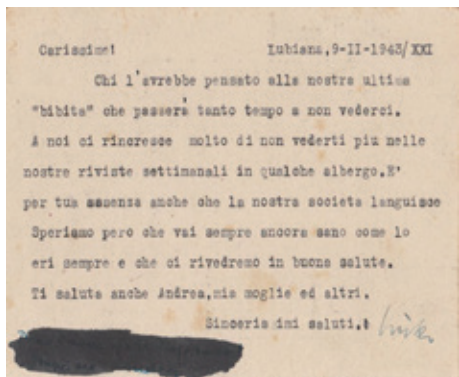


V nobenem primeru pa niso cenzurirali pošte visokih vojaških častnikov. Tako je na pismu italijanskega generala, poslanega svojcem preko vojne pošte 46 (Poveljstvo XI. armadnega korpusa), odtisnjen žig Esente da Censura (izvzeto od cenzure).



K. Primeri opravljene cenzure

V primeru, ko je bil v pisnem dokumentu del nedovoljenega besedila, je cenzor to besedilo počrnil s kitajskim črnilom.



SLIKA 28 - DOPISNICA POSLANA IZ LJUBLJANE V MONIGO - 9.2.1943

Kadar so cenzorji posumili, da bi lahko bilo pod znamko napisano nedovoljeno besedilo, so znamko odstranili.



L. Cenzura pošiljk, poslanih izven Ljubljanske pokrajine

Cenzura pošte, poslana izven Ljubljanske pokrajine v druge pokrajine ali tujino, se je praviloma opravljala v Cenzurnih komisijah pošte za tujino, ki so bile ustanovljene maja 1941, in sicer v:

Rimu (oznaka I)

Bologni (oznaka II)

Milanu (oznaka III).

V drugi polovici leta 1942 je bil ustanovljen še urad v Splitu (oznaka IV).

Komisija v Rimu je imela tudi oddelek za cenzuro pošte vojnih ujetnikov in civilnih internirancev.

Cenzurirana pošta je bila žigosana z žigom UFFICIO CENSURA POSTA ESTERA z rimsko številko centra, poleg tega pa tudi z okroglim žigom z arabsko številko cenzorja v števcu in rimsko številko cenzurnega centra v imenovalcu.

Pri posredovanju pošte v cenzurne komisije ni bilo trdnega pravila, tako da se je taboriščna pošta ali pošta, naslovljena v isti kraj, cenzurirala v različnih komisijah.

RIM - I.



BOLOGNA - II.



MILANO - III.



SPLIT IV.



II. NEMŠKA ZASEDBA

V septembru 1943 je italijanska cenzurna komisija prenehala z delovanjem. V moji zbirki imam pismo, ki je bilo 27. 8. 1943 poslano v Ljubljano iz italijanskega zapora Castelfranco d'Emilia. Pismo je bilo cenzurirano v Ljubljani in je po mojem vedenju najpoznejša opravljena cenzura za časa italijanske zasedbe Ljubljanske pokrajine.

Dne 18. septembra 1943 je bila ustanovljena Poštna straža slovenskih domobrancev, ki je opravljala cenzuro pisnih dokumentov, stražila pošti Ljubljana 1 in 2 ter nadzirala poslovanje ostalih poštnih uslužbencev. Sestavljena je bila iz poštnih uslužbencev - domobrancev, komandant pa je bil upravnik pošte Ljubljana 1. Svoj sedež je imela na pošti Ljubljana 1. Delovala je do 17. marca 1944, ko je bila po nalogu domobranskega poveljstva razpuščena. Uradno ni znano, kdo je po ukinitvi straže opravljal cenzuro in kje je bil pisemski cenzurni oddelek. Vendar pa govori o cenzuri še odlok poštna direkcije z dne 16. maja 1944, ki pravi, da je treba vsa zasebna pisma in dopisnice pošiljati v cenzurni pregled. Tudi več odlokov poštna direkcije iz tega časa govori o cenzuriranih in celo o strogo cenzuriranih pošiljkah. Tako so morala pisma in dopisnice za kraje, ki so jih zasedli partizani, obvezno vedno najprej v cenzuro. Oblasti so namreč domnevale, da se med te pošiljke vtihotaplja partizanska pošta. Cenzuro so verjetno opravljale krajevne oblasti oziroma domobranska poveljstva.

A. Kvadratni žig P.S./S.D.

Žig P.S./S.D. /Pošna Straža Slovenskih Domobrancev/ so uporabljali vedno kot dodatni cenzurni žig skupaj predvsem z okroglim cenzurnim žigom, pa tudi cenzurnimi nalepkami.

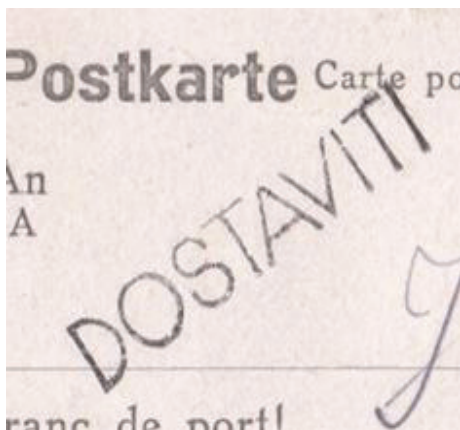


B. Okrogli žigi cenzorjev

Tudi za časa nemške zasedbe Ljubljanske pokrajine so cenzorji opravljeno cenzuro potrdili z žigom okrogle oblike in njihovo osebno številko, ispisano v oklepaju. Znale so mi naslednje številke cenzorjev: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 14 in 15.

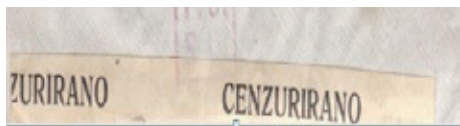
C. Podolgovati žig DOSTAVITI

Z razliko od dvojezičnega italijanskega žiga RECAPITARE / DOSTAVITI je bil za časa nemške okupacije v uporabi enojezični slovenski cenzurni žig DOSTAVITI.



D. Cenzurne nalepke

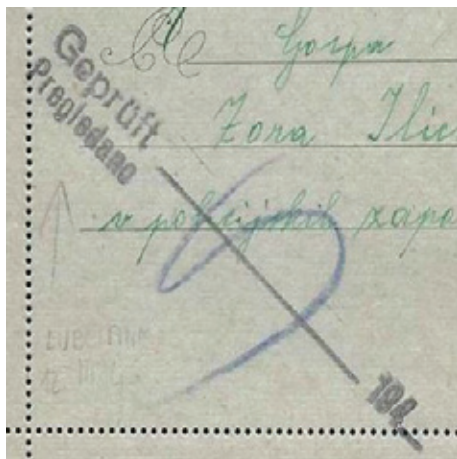
Cenzurne nalepke so imele slovenski napis CENZURIRANO.



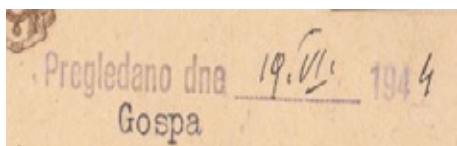
E. Cenzura v policijskih zaporih v Ljubljani

V Policijskih zaporih v Ljubljani so imeli svojo cenzurno službo, ki je cenzurirala pošto zapornikov in tudi zaposlenih. Uporabljala je lastne cenzurne žige.

TIP I: opravljena cenzura je bila potrjena z dvojezičnim žigom GEPRÜFT / Pregledano /194. in parafo cenzorja.



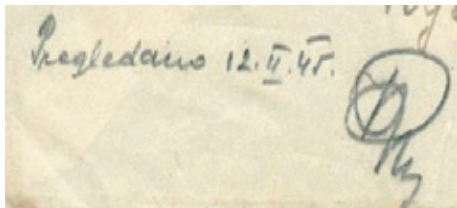
TIP II: opravljena cenzura je bila potrjena z enojezičnim slovenskim žigom Pregledano dne194.



TIP III: opravljena cenzura je bila potrjena z ročno izpisanimi inicialkama cenzorja.



TIP IV: opravljena cenzura je bila ročno izpisana in potrjena s podpisom cenzorja.



ZAKLJUČEK

Vsaka oblast praviloma za časa vojnih dogodkov na svojem, pa tudi zasedenih ozemljih, uvede cenzuro poštnih pisnih dokumentov. Tako je to storila tudi Italija, ki pa je poleg pošte s tujino uvedla tudi cenzuro notranje pošte. Nemčija je cenzurirala le pošto s tujino.

Glavno cenzurno pravilo v Italiji je bilo, da sploh ni bilo pravila. Že samo dejstvo, da ni bilo potrebno cenzurirati vsakega pisnega dokumenta, kaže na nizek standard cenzurnih postopkov, pri čemer se cenzura pošiljk, poslanih preko vojne pošte, sploh ni opravljala.

Vso različnost cenzurnih postopkov lahko ponazorim s cenzuro taboriščne pošte, poslana iz italijanskih taborišč v Ljubljansko pokrajino. Zasledil sem osem različnih načinov cenzure:

- a. cenzurirano v taborišču,
- b. cenzurirano na odhodni pošti taborišča,
- c. cenzurirano v cenzurnem centru v Italiji,
- d. cenzurirano v Ljubljani,
- e. cenzurirano v cenzurnem centru v Italiji in v Ljubljani,
- f. cenzurirano na odhodni pošti in v Ljubljani,
- g. cenzurirano v taborišču in v Ljubljani,
- h. necenzurirano (poslano preko Rdečega križa).

Nekaj podobnega velja tudi za pošiljke, poslana iz Ljubljanske pokrajine v tujino, pri čemer bi jih morali v cenzuro poslati v osrednje štiri cenzurne centre. Obstajajo pa primeri, ko je bila cenzura opravljena samo v Ljubljani. Prav tako so tudi primeri, ko pisni dokument, poslan v tujino, predvsem v Kraljevino Italijo, ni bil cenzuriran v centru, temveč v provinci dospetja.

Obstajajo tudi pisni dokumenti, poslani izven pokrajine, ki sploh niso bili cenzurirani.

Matjaž Plevelj
matjaz.plevelj@telemach.net

Privatni pretisk

Pred kratkim sem dobil sliko znamke, ki jo vidite na naslovnici, z vprašanjem, kaj je to? Po proučitvi izdelka lahko zapišem naslednje:

Ne moremo govoriti o ponaredku, ker originala ni. Ta znamka ni bila v naboru tistih, ki so jih junija 1945 pretiskali za uporabo na Gorenjskem, Koroškem in Štajerskem. Zaradi tega sem to imenoval privatni pretisk. Analiza pretiska kaže, da je ta narejen iz zvezne površine, kar kaže na to, da je bil narejen s klišejem in ne z računalniškim tiskalnikom. Zaradi tega se nagibam k prepričanju, ki ga potrjuje tudi Bruno Kolenič, da je ta znamka izdelek trojice Mariborčanov, ki so naredili nekaj ponaredkov pretiskanih znamk z originalnim klišejem potem, ko te pretiskane znamke niso več veljale v poštnem prometu.

Bojan Bračič



75. obletnica Dražgoške bitke in 60–letnica spominske prireditve Po stezah partizanske Jelovice

V počastitev obeh jubilejev je Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka, v sodelovanju z organizacijskim komitejem spominske prireditve Po stezah partizanske Jelovice pri Združenju borcev za vrednote NOB in Pošto Slovenije, pripravilo filatelistično razstavo, ki je obsegala več kot 300 razstavnih listov.

Razstavljene so bile naslednje zbirke: Tradicije NOB v Sloveniji in Jugoslaviji, Po stezah partizanske Jelovice in Dražgoška bitka v filatelistični podobi (1942-2017), Partizanska in druga pošta med II. svetovno vojno v Sloveniji in Vrhovni poveljnik partizanskih enot NOB v okupirani Jugoslaviji, maršal Josip Broz – Tito. Filatelistične zbirke, ki obsegajo redne in priložnostne poštne znamke, originalno partizansko pošto, priložnostne poštne žige, bloke, male pole, flame, spominske ovojnice, maksimum karte, priložnostne dopisnice in drugo filatelistično gradivo, posvečeno dogodkom, povezanim z NOB, so prispevali dr. Janez Cerkvenik (FD L. Košir Škofja Loka), dr. Veselko Guštin in Tone Simončič (oba FD Ljubljana). Na razstavi, ki so si jo ogledali številni obiskovalci v podružnični osnovni šoli Dražgoše v času spominske prireditve, 8. 1. 2017, so bile na izpostavljenem okencu Pošte Slovenije na voljo tudi priložnostne pismenske ovojnice, ki jih je izdelalo naše društvo, z natisnjениm zemljevidom in besedilom Vse poti vodijo v Dražgoše, priložnostni ter dnevni poštni žig. Razstavo si je z velikim zanimanjem ogledal tudi predsednik organizacijskega komiteja mag. Drago Štefe in se zahvalil za uspešno sodelovanje filatelistov pri ohranjanju vrednot NOB.

Srečko Beričič



Uvodna razstavna vitrina (foto: S. Beričič)



Na izpostavljenem okencu Pošte Slovenije sta sodelovala tudi mag. Srečko Beričič, predsednik FD in dr. Janez Cerkvenik, podpredsednik FD (foto: M. Metaj)

Filatelistična razstava 25 let adventnih zgodb Hrvatske pošte in Pošte Slovenije

V počastitev obeh jubilejev je Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka, v sodelovanju z organizacijskim komitejem spominske prireditve Po stezah partizanske Jelovice pri Združenju borcev za vrednote NOB in Pošto Slovenije, pripravilo filatelistično razstavo, ki je obsegala več kot 300 razstavnih listov.

Prva razstava je bila del manifestacije Advent v Krapini. Odprta je bila od 7. do 17. decembra 2016 v Modri dvorani Mestne knjižnice Krapina. Razstava je bila prenesena v Mestno galerijo Rogaška Slatina, kjer je bila odprta od 19. decembra 2016 do 2. februarja 2017.

V pozdravnih nagovorih sta se Ivan Drašković (FD Zaboky) in Aljaž Čoh (ZDRS) zahvalila obema knjižnicama za izkazano zaupanje in ponujeno roko sodelovanja pri pripravi razstave, ki je bila pregled izdaj obeh poštnih operaterjev na temo božiča od osamosvojitve do danes in hkrati težnja, da se z medsebojnim sodelovanjem povežeta obali Sutle in Sotle, ki nas bolj povezuje kot razdvaja. Obilica pozitivnega adventnega razpoloženja je idealen čas za začetek takega sodelovanja, kar je v nagovoru na odprtju razstave v Rogaški Slatini poudaril Aleksander Jurković z besedami:

»Filatelistična razstava znamk z božičnimi in novoletnimi motivi, kot skupni dogodek v adventnem predbožičnem času, je neke vrste univerzalna povezava dveh prijateljskih držav in prebivalcev širom sveta. Želimo, da ogled razstave v vas prebudi čustva, vezana na prihajajoče praznike, prijateljstvo, ljubezen in vse, kar bogati naše duše.«

Odprtji razstav sta bili obogateni s kulturnim programom, v katerem so izvajalci predstavili različne božične pesmi in melodije.

V želji, da se bogastvo motivov izdanih znamk približa obiskovalcem, je bil del filatelističnega gradiva povečan in opremljen s priložnostnim besedilom, omenjena predstavnik oba društva pa sta pripravila tudi katalog razstave s podatki o nekaj prvih božičnih znamkah v svetu in razstavljenem gradivu.

Ivan Drašković, prevedel Bojan Bračič



Aljaž Čoh (levo) in Ivan Drašković sta prisotne opozorila na detajle v razstavljenem gradivu (foto: M. Benc).



Filatelistična razstava v Krapini je bila povezana s podelitvijo priznanj mladim likovnim umetnikom, katerih dela so bila tudi razstavljena (foto: M. Benc).

Prva filatelistična razstava na koprski šoli

Končno se tudi Koprčani lahko pohvalimo glede mladincev; uspelo nam je pripraviti prvo filatelistično razstavo na šoli.

V tem šolskem letu smo začeli s filatelističnim krožkom na OŠ Koper. Trenutno ga redno obiskujejo trije učenci iz 6. razreda. So kar zagreti. Uspel sem jih prepričati, da smo pripravili zelo začetno majhno razstavo. Fantje se še iščejo, kaj bodo zbirali.

Za začetek smo torej pripravili razstavo s tematiko in motivi novega leta ter božiča. Na priloženih slikah sta z leve proti desni David Bonin in Žan Tončetič, tretji član Žiga je bil takrat, žal, bolan. Zraven njiju je mentor Marko Krota.

Mitja Pelicon



FILATELIJA – JANUAR 2035

(Saj ni res, pa bi lahko bilo)

Preživeli smo nore novoletne praznike in leto 2035 se je pričelo. Počasi se je potrebno vrniti v stare tirnice. Malo sem že počasen, ker pa sem že v pokoj, lažje sledim vsej zadevi. Na internetu so se že pred novim letom pojavili žigi Prvega dne. Po zadnji spremembi Navodila o priložnostnih poštinih žigih (PPŽ) iz oktobra 2028 je rok za prijavo 45 dni pred uporabo. Najkasneje mesec dni pred uporabo morajo biti javno objavljeni. Po dolgih letih se dovoljenje izdaja na sedežu Pošte Slovenije. Nekeč jih je vsaka poslovna enota izdajala zase. V Službi za znamke so opravljali obveščevalno in arhivsko dejavnost. Tako sem videl, da bodo žigi Prvi dan 26. 1. 2035, ob izidu rednih znamk iz lansko leto začete serije Grbi na Slovenskem, v Domžalah, Bovcu, Dobovi in Gornji Radgoni. Vsaka od štirih novih rednih znamk ima svoj OPD, ki je lično izdelan. Pri rednih znamkah pride ven razpis za 20 znamk, ki jih oblikovalci pripravijo. Izbrani oblikovalci naredi serijo od začetka do konca. Ne dogaja se več, kot se je pri Pustnih maskah, ko je bilo več oblikovalcev. Ko si postavil celotno serijo skupaj, nisi imel občutka, da je to res ena serija.

Po elektronski pošti sem 4. januarja dobil obvestilo, da bo 15. 1. 2035 v uporabi priložnostni poštini žig ob odprtju nove pogodbene pošte 4214 Šenturška gora. Opravičujejo se, da ga niso mogli javiti prej, ker niso imeli vseh dovoljenj. Še isti dan me je klical Žvan iz Maribora in se razburjal, kako se spet ne držijo Navodil. Pomiril sem ga in vprašal, če se ne spomni, kako je bilo

pred slabimi dvajsetimi leti. Takrat je te zadeve urejala ga. Kaja, ki ni poznala sistematskega dela. Njen šef Marko jo je pustil pri miru in bilo je, kot bom opisal. Na internetu je bilo objavljeno največkrat za nazaj (zgodovinski kotiček). Obvestila zainteresiranim zbiralcem je pošiljala prepozno, zgodilo se je, da je tudi kakšno izpadlo. V poštini okrožnici, ki je seveda nismo smeli videti, tudi ni bilo rožnato. Še najboljše je bilo, če si spremljal vse tri in se še dodatno informiral. Največji problem pa so bili žigi Prvega dne. Te je objavila en dan pred uporabo na internetu, zbiralcev pa sploh ni obveščala.

V petek, 5. januarja 2035, sem na pošti Komenda že dobil Bilten št. 204. V njem je vse, kar bo izšlo 26. 1. 2035. Odkar je Pošta Slovenije pod okriljem Deutsche Post, se je vse spremenilo. Bilten o novitetah izide tri tedne pred uradno izdajo. Dosegel je svoj namen. To je propagandni material, ki zainteresirane kupce povabi k nakupu. Pred leti se je dogajalo, da ga nisi mogel dobiti do prvega dneva predprodaje. Takrat, ko si že vse lahko kupil, je bil Bilten največkrat kot mapa za to, da si kupljeno varneje odnesel domov. Po uradnem prvem dnevu se jih je dalo dobiti, kolikor si hotel. Največ jih je šlo v smeti. V bistvu je bil Bilten najdražja postavka pri vsakem izidu, ki pa je bil zastoj. Saj vemo, kako spoštuješ nekaj, kar ti je poklonjeno. Dober je bil samo v tistem delu, kjer si lahko videl slikice, kaj bo čez dva meseca. Nova številka je tokrat sistematično urejena in ni nekakšno skrupucalo. Vse na

svojem mestu, kot mora biti. Najprej so redne, nato pa priložnostne poštne znamke. Vse so urejene po nominalah od najnižje do najvišje. Tudi številke OPD-jev gredo lepo po vrsti. Nova urednica ga. Francka je to spravila na visok nivo. Prejšnji urednik ni bil sistematičen, zato je bilo kar nekaj natlačeno skupaj.

Prvi dan predprodaje znamk je bil 12. januarja. Odkar so ustanovili Divizijo Filatelija, so začeli z novim pristopom do zbiralcem. Prejšnji šef Marko je odšel v zaslužen pokoj. Predprodaja je sedaj 14 dni pred uradnim izidom. Od takrat smo filatelisti malo lažje zadihali. Včasih je bila predprodaja samo tri dni pred uradnim izidom. Imeli smo hude probleme, vsaj tisti, ki smo delali potovana pisma. Obvezno si moral iti na pošto na prvi dan predprodaje. Tam si kupil novosti in pripravil, kar je bilo za odposlati. Še isti dan si moral to poslati na pošto, kjer so imeli žig prvega dne. Dogajalo se je, da v treh dneh pošiljka ni prišla na naslovljeno pošto. To je priznala tudi Pošta Slovenije in zaradi tega so prestavili datum predprodaje.

V sredo, 17. januarja, sem šel v Ljubljano in kupil nove znamke. Čez vikend sem v miru pripravil potovana pisma. V ponedeljek sem jih poslal iz Komende na pošte, kjer so žigi Prvega dne. Seveda upaš, da se bo vrnilo nazaj, tako kot sem napisal in narisal. Pred dvajsetimi leti si dobil občutek, da so samo razvrednotili znamko. Večkrat se je zgodilo, da od štirih dopisnic, ki sem jih poslal za žigosanje, tudi ena ni bila v redu. Če sta bili vsaj dve pogojno sprejemljivi, je bilo v redu, drugače pa sem pisal reklamacije. Največkrat so odtisnili priložnostni in dnevni žig drug preko drugega, ali da sta se dotikala. Tudi na glavo obrnjeni niso bili

redkost. Razumeš, da se zgodi enkrat, ne pa štirikrat.

Ker v sobotah ne dostavljajo navadnih pošilk na pošto Komenda, sem šel v ponedeljek, 29. januarja iskat, kar je prispelo po pošti. Kar veselje je pogledati, kako lepo so žigosali. Znamka, izdana v bloku, ki je skupna izdaja z albansko pošto, je lepo žigosana (žig je preko znamke, roba bloka in del na kuverti). Nekdaj sem imel z bloki največ problemov. Na nobeni pošti ga niso znali žigosati, kot je pravilno. Pred nekaj leti je ravno zaradi takšnih primerov izšla brošura, v kateri je narisano, kako se kaj žigosa. Imeli so tudi več seminarjev, kako se v konkretnih primerih kaj izpelje. Lahko bi zapisal, da se je uresničilo skoraj vse, kar smo si pred tridesetimi leti lahko samo želeli. Pošta je prišla do tega, da jim Divizija Filatelija prinaša kar lep kos dobička v celotni pogači.

Mesec januar 2035 se je mirno zaključil. Včasih se še spomnim, kako sem bil kakšen dan nervozen, če nam ni kakšen žig slučajno ušel. Takrat sem si rekel, da je z mano nekaj narobe, ampak smo kar vztrajali. Danes nas Divizija Filatelija o vsem obvešča pravočasno, tako, da smo postali že kar malo razvajeni. Hvala.

Mesečno poročilo 31. 1. 2035 za vas
zapisal Vinko Plevel

Filatelistični dogodki v letu 2017

18. 2. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov v Ljubljani;
25. 2. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov in numizmatikov v Zagrebu;
2. do 4. 3. 2017 – filatelistični sejem v Münchnu;
17. do 18. 3. 2017 – mednarodni sejem zbirateljstva COLLECTA v Ljubljani;
2. 4. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov v Mariboru;
6. 5. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov in numizmatikov v Zagrebu;
13. 5. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov v Ljubljani;
19. do 21. 5. 2017 – mednarodno srečanje zbiralcev v Veroni;
24. do 27. 5. 2017 – razstavi FIRAMLA in FIMERA v Trbovljah;
24. do 28. 5. 2017 – filatelistična razstava FINLANDIA 2017 v Tampereju na Finskem;
3. do 07. 8. 2017 - svetovna specializirana filatelistična razstava, Bandung, Indonezija;
25. do 27. 8. 2017 - regionalna filatelistična razstava Multilaterala, 's-Hertogenbosch, Nizozemska;
1. do 3. 9. 2017 – regionalna filatelistična razstava Alpe Jadran Filatelija, Memmingen, Bavarska;
7. do 16. 9. 2017 – regionalna filatelistična razstava OsmoOkno v Kranju;
8. do 9. 9. 2017 – SBERATEL/COLLECTOR, sejem v Pragi;
16. 9. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov in numizmatikov v Zagrebu;
7. 10. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov v Ljubljani;
22. 10. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov v Mariboru;
27. do 29. 10. 2017 – filatelistični sejem v Sindelfingnu, Nemčija;
Oktober 2017 – svetovna filatelistična razstava Brasiliana 2017, Brasilia, Brazilija;
4. 11. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov in numizmatikov v Zagrebu;
24. do 26. 11. 2017 – mednarodno srečanje zbiralcev v Veroni;
9. 12. 2017 – mednarodno srečanje filatelistov v Ljubljani.

Filatelistični dogodki v letu 2018

1. do 15. 3. 2018 – razstava razglednic in maksikart MAKSI 2018 na Ravnah;
25. do 27. 5. 2018 – mednarodno srečanje zbiralcev v Veroni;
12. do 14. 10. 2018 – mednarodni filatelistični simpozij Verigarji 100, Ljubljana;
23. do 25. 11. 2018 – mednarodno srečanje zbiralcev v Veroni.

Novosti in nove pridobitve knjižnice dr. Antona Lavriča - zima 2016			Prvi marec 2017
Avtor-ji	Naslov	leto izdaje	jezik
Kostyan Ákos	A Magyar Belyeg Monográfiája	1973	madžarski
Morolli G., Occhipinti M	Una nuova opportunità per chi ama la tematica (e non solo): La Classa Aperta	2016	italijanski
Turk dr. Ivan	Splošno predstavljanje zgodovinskih vrst uporabljenega denarja v svetu	2016	slovenski
Jeličič Plemeniti, Zmago	Južna železnica in železnice na Slovenskem - Die Südbahngesellschaft und Eisenbahnen Im Slo.G.	2017	slovenski nemški
FD LJ	Filatelistični vestnik št. 27/2017	2017	slovenski
Max Hertsch, Kurt Wirth	Schweizer Briefmarken, (2 dela)	1973	nemški
	OCÉLOTISK Z PLOCHYCH DESEK Poštovní známky a Aršiky (napake in variante) 1. díl 1945-1953 do měnové reformy	2000	češki
Janko Štampfl	Filatelija Dnevnik, 1992/93/94, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009, spete fotokopije časopisnih objav		slovenski
	Land Österreich – Ostmark / Wien – Niederösterreich & Burgenland (Sowjetzone), kopija zbirke 80 listov		nemški



Vir: Glas, 9. 9. 1972

Pripeljite pomlad na vašo osebno poštno znamko.



OSEBNE POŠTNE ZNAMKE

**POMLAD JE ČAS ZA NOVE OSEBNE ZMAGE. DELITE
POMLADANSKE RADOSTI NA OSEBNIH POŠTNIH
ZNAMKAH!**

Izkoristite 20-odstotni pomladanski popust na izdelavo osebnih poštne znamke za pošiljanje po Sloveniji (A in B) ali 10-odstotni pomladanski popust na izdelavo osebnih poštne znamke za pošiljanje v tujino (C in D). Na spletni strani www.posta.si poiščite akcijo **POMLAD**, v polje Geslo vpišite besedo **Kolesarjenje** in z nekaj kliki oblikujte in naročite svoje osebne poštne znamke.

Info & naročila:
osebnaznamka.posta.si ali
osebne.znamke@posta.si

AKCIJA POMLAD DO
-20%
OD 1. 3. DO 31. 5. 2017

Zanesljivo vsepovsod
POŠTA SLOVENIJE
POŠTA IN FINANCE